

A fiatalok és az ideiglenes munka Európában

Összefoglaló

Bevezetés

A gazdasági és pénzügyi válság 2008-as kitörése óta a foglalkoztatásban lévő fiatalok száma az egész Európai Unióban jelentősen csökkent. 2013 közepére a legfeljebb 24 éves korúak körében a munkanélküliségi ráta 23% fölé emelkedett. Ebben a korcsoportban sok munkavállaló ideiglenes, és nem állandó munkaszerződéssel alkalmaznak (42%-ban, szemben a 25–64 éves korcsoport mindössze 10%-ával). Miközben az ideiglenes vagy határozott idejű szerződések az oktatásból a munka világába vezető út egyik állomásaként szolgálhatnak, a bizonytalan munkahelyek csapdájába is ejthetik a fiatalokat.

Az Európai Szerkezetátalakulási Megfigyelőközpontnak ez az összehasonlító jelentése a 28 uniós tagállamból és Norvégiából származó válaszadók adatain alapul. A jelentés az ideiglenes munkaszerződések elterjedésének okait kutatja az EU-ban, valamint az ideiglenes vagy határozott idejű szerződésekkel rendelkező fiatalok szociális védelemhez való hozzáférését vizsgálja. Áttekinti a különböző országokban az ilyen típusú szerződések szabályozásával kapcsolatban – gyakran az általános szerződések felé történő átmenet ösztönzése céljával – bevezetett intézkedéseket, és végezetül bemutatja a szociális partnerek véleményét a kérdésben.

Szakpolitikai háttér

A legtöbb európai országban az ideiglenes munkaszerződések alkalmazása szabályokhoz kötött: a szerződések maximális időtartama és megújításának maximális száma is korlátozott. A szabályozás részletei és a korlátozások mértéke azonban az egyes országok között jelentős eltéréseket mutat. Néhány országban – nevezetesen Görögországban, Litvániában, Hollandiában, Lengyelországban, Romániában és Spanyolországban – a válság alatt enyhítették a szabályokat, remélve, hogy ez ösztönzi a

munkahelyteremtést; a legtöbb esetben azonban egyértelművé tették, hogy a könnyítés csak ideiglenes. A legtöbb országban érvényben maradtak a korlátozások; Olaszországban és Szlovákiában további szigorításokat vezettek be, hogy több munkáltatót ösztönözzenek munkavállalók általános szerződések alapján történő foglalkoztatására. Ez egy Európa-szerte elterjedt aggályt tükröz, amelyet az Európai Bizottság is kifejezett az „Együttműködés az európai fiatalokért – Cselekvési felhívás az ifjúsági munkanélküliség ellen” című 2013. júniusi közleményében, miszerint a fiatalok munkalehetőségeinek növelése prioritást élvez ugyan, de annak nem szabad a foglalkoztatás minősége és a munkahelyi biztonság rovására történnie.

Fő megállapítások

- A fiatalok ideiglenes munkaszerződések alapján történő alkalmazása a legtöbb országban terjedőben volt, mielőtt a recesszió 2008 végén elkezdődött, tükrözve azt a munkáltatói igényt, hogy a munkaerőt könnyebben igazíthassák a megváltozott piaci körülményekhez. Szintén megfigyelhető volt a gyakornokság és a próbaidő fokozott használata, hogy a munkáltatók jobban felmérhessék az új munkaerő képességeit, mielőtt állandó álláshelyet ajánlanak számukra.
- A 2008–2009-es gazdasági recesszióval aránytalanul csökkent az ideiglenes munkaszerződések alapján foglalkoztatott fiatalok száma, mivel a gyors költségcsökkentés érdekében a munkáltatók sok határozott idejű szerződést nem újítottak meg. Azóta azonban relatíve nőtt az ilyen típusú szerződések száma, jelezve, hogy a munkáltatók nem szívesen hoznak létre állandó munkahelyeket gazdasági bizonytalanságok idején, valamint hogy újra

megjelent a gyakornokság és a próbaidő felé történő elmozdulás tendenciája.

- Néhány kivétellel az ideiglenes szerződéssel rendelkező fiatalok elvileg ugyanolyan szociális védelemre jogosultak, mint az általános szerződéssel rendelkezők. A gyakorlatban azonban a foglalkoztatás rövid távú volta miatt gyakran nem rendelkeznek elégséges befizetéssel ahhoz, hogy támogatásra, például munkanélküliségi, betegségi, anyasági ellátásra legyenek jogosultak.
- Több országban és ágazatban elterjedt a színlelt önfoglalkoztatás (amikor egy önálló munkavállaló egyetlen ügyfélnek vagy munkaadónak nyújt szolgáltatásokat nagyon hasonlóan ahhoz, mintha alkalmazott lenne). Ezt a gyakorlatot a munkáltatók a foglalkoztatás költségeinek csökkentésére használják, mivel így alacsonyabbak a fizetendő társadalombiztosítási járulékok, és kikerülhetnek a munkavállalók védelmére irányuló jogszabályokban kivetett költségek.
- Az önálló vállalkozók a legtöbb országban kevesebb szociális ellátásra jogosultak a munkavállalóknál, mert a járulékfizetés általában önkéntes. Az alacsony fizetéssel rendelkező fiatalok nagy valószínűséggel nem fizetnek járulékokat, hogy elkerüljék a többletköltségeket. Ugyanez igaz a biztosításalapú nyugdíjra is.
- Bár az ideiglenes szerződések az állandó munkahelyekhez vezető lépcsőfokként szolgálhatnak, különösen ha gyakornokságról vagy próbaidőről van szó, bizonyítható, hogy a véglegesített fiatal munkavállalók relatív száma csökkent a válság időszakában.
- Az ideiglenes munka terjedése a fiatalok körében részben olyan, az ifjúsági foglalkoztatást ösztönző intézkedésekkel magyarázható, mint a gyakorlati programok kormányzati finanszírozása, valamint a fiatalokat foglalkoztató munkáltatók állami támogatása.
- Számos országban úgy vezették be a bértámogatásokat, hogy ideiglenes munkahelyek helyett állandó munkahelyek létrehozására ösztönözzék a munkáltatókat.

- Sok országban az ideiglenes munkaszerződések alapján dolgozó fiatalok nem jelentenek komoly szakpolitikai problémát a szociális partnerek számára a gazdasági válság sürgető problémái miatt. Ahol mégis vitát folytatnak a kérdésről, érthető módon nézeteltérés van az ideiglenes szerződések rugalmasságát értékelő munkáltatók, és az ilyen szerződésekben rejlő munkahelyi bizonytalanságot hangsúlyozó szakszervezetek között.

Szakpolitikai iránymutatások

Bár a fiatalok ideiglenes foglalkoztatásának növekedése aggodalomra adhat okot az ilyen típusú szerződésekben rejlő bizonytalanság miatt, fontos kiemelni, hogy az ideiglenes munkát végző személyek sok esetben vagy nem akarnak állandó munkát, vagy képzésen vesznek részt, illetve próbaidejüket töltik, ami állandó foglalkoztatáshoz vezethet. A kormányoknak ugyanakkor biztosítaniuk kell, hogy a határozott idejű munkaszerződésekkel ne lehessen visszaélni.

A kormányoknak az önfoglalkoztatást is szigorúan ellenőrizniük kell. Bár nincsenek közvetlen bizonyítékok azzal kapcsolatban, mennyire valódiak az önfoglalkoztatás bizonyos formái, úgy tűnik, hogy egyes országokban az önfoglalkoztatottak számának növekedése azoknak a munkáltatóknak köszönhető, akik nem akarnak állandó munkavállalókat alkalmazni és biztosítani számukra az általános munkaszerződések szerint járó védelmet.

A szociális védelem kérdésével foglalkozni kell, mivel biztosítani kell a fiataloknak és más, ideiglenes munkahellyel rendelkezőknek a juttatásokhoz való megfelelő hozzáférést szerződésük lejártá után, illetve ha betegség vagy például anyaság miatt nem tudnak dolgozni. Ez nehéz lehet olyan esetekben, ahol a társadalombiztosítási rendszerbe való befizetés önkéntes alapon működik, és a járulékok költsége elrettenti a fiatalokat az ilyen rendszerekhez való csatlakozástól. A jelenlegi gazdasági légkörben a kormányok számára is nehézséget okozhat a szociális védelemhez való növekvő hozzáférés költségeinek fedezése.

További információ

A „Young people and temporary employment in Europe” (A fiatalok és az ideiglenes munka Európában) című jelentés a <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/erm/studies/tn1304017s/index.htm> weboldalon érhető el.

További információ: Lidia Salvatore, kutatási tisztviselő, lsa@eurofound.europa.eu.